

Válogatás a Fülöp Géza-emlékülés előadásaiból

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Társadalomtudományi szekciója az MKE Vas megyei szervezetével és a Kovács Máté Alapítvánnyal karöltve Fülöp Géza - emlékülést rendezett a tíz éve elhunyt professzor emlékére 2008. július 25-én, az egyesület szombathelyi vándorgyűlése keretében. Sebastyén György, Bényei Miklós, Szabó Sándor és Pogány György előadását lapunk az alábbiakban közli, Tóth Gyula tanulmányát a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros augusztusi számában olvashatják. Korreferátumot mondott Szerafinné Szabolcsi Ágnes, Barátné Hajdu Ágnes, Murányi Lajos és Papp Gyula.

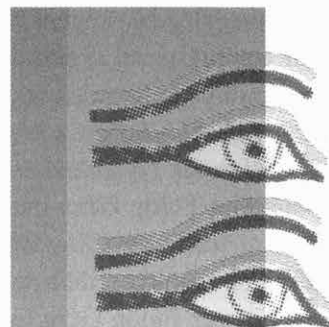
Tanítónk és barátunk: Fülöp Géza (1928–1998)

SEBESTYÉN György

Bevezető gondolatok

Hiába telt el tíz kerek esztendő Fülöp Géza halála óta, emléke nem hogy elhalványult volna, de sokszor az az érzésem, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Könyvtártudományi Tanszékén vagy a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) valamelyik doktori védésén ismét találkozom vele. Találkozom vele, és rám mosolyog, szemem találkozik tekintetével, amely mindenkor szívmengetően meleg barátságot és határtalan intelligenciát sugárzott, és csodálkozva látom, hogy milyen fiatal, életerős és milyen rendkívül vonzó maradt, hogy milyen jól fest elegáns öltönyében. Senki sem tudná tömő-

rebben és találóbban jellemezni, mint ahogy ezt Barátné dr. Hajdu Ágnes tette: „Mevolt benne a tudós komolysága, a tények feltétlen tisztelete, az igazság szigorú megítélése, ugyanakkor előtűnik van barátságosan mosolygó arca, az a megértő szeretet, amiről barátai és tanítványai bizton tanúskodhatnak.”¹ Emléke bizonyára örökre velünk marad, és természetesen életműve is, amely tíz év múltán is nemcsak, hogy száz százalékban aktuálisnak bizonyul, de nélkülözhetetlen hajtóerőként működik abban a mechanizmusban, amely a *bolognai folyamat* EU-konform felsőfokú oktatásának működését és fejlesztését hivatott megvalósítani.

Nagy meglepedettséggel tölt el, hogy nem vagyok egyedül ezzel az érzéssel, és hogy ez az érzés mindnyájunkat cselekvésre ösztökél. A *Kovács Máté Alapítvány*, a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének Társadalomtudományi Szekciója* – valamint Fülöp Géza munkahelye, az *ELTE Könyvtártudományi Tanszéke*, más hasonló tanszékkel karöltve – több rendezvényt is szervezett, szervez Fülöp Géza tiszteletére: az *ELTE Könyvtártudományi Tanszéke F. Csanak Dóra* és számos családtag jelenlétében május 18-án megkoszorúzza sírját a Farkasréti Temetőben,² a MKE idei, 40. vándorgyűlésén, Szombathelyen, május 22-kén külön szekcioulás foglalkozott életművével,³ az *ELTE Bölcsészettudományi Karán* a közeljövőben az egyik reprezentatív tantermet róla nevezik el, és ebből az alkalomból elhelyezik emléktábláját az egyetemen.

Fülöp Géza tudományos tevékenysége

Fülöp Géza tudományos tevékenysége természetesen már idáig is feldolgozást nyert, és azt is kijelenthetjük, hogy ez a feldolgozás számos jelentős vonatkozásban, számos kiváló szerző által valósult meg. Mindenképpen meg kell említeni *Bényei Miklós* munkásságát, aki Fülöp Géza kandidátusi és akadémiai doktori értekezéséről tartott rendkívül érdekes és tartalmas előadást a MKE idei 40. vándorgyűlésén.⁴ Készült egy kiváló, az átlagosnál kétszer nagyobb terjedelmű szakdolgozat is, amely nem csak szerzőjének, *Papp Margit*nak az érdeme, de a témavezetőt, *Pogány Györgyöt* is köszönet illeti.⁵ A Fülöp Gézáról készült tudományos munkák – szakmánk általános vélekedéséhez hasonlóan – elsősorban a könyv- és könyvtárkultúrával kapcsolatos munkásságát tartja a legjelentősebbnek, és nem alaptalanul. Nem is szándékozom cáfolni ezt az általános nézetet, ugyanakkor a következőkben mégis rá szeretnék mutatni arra, hogy milyen sokat és milyen jelentőset alkotott Fülöp Géza a történeti stúdiumok területén kívül is! Jól

látszik ez, ha kronológiai sorrendben haladva tekintjük át legfontosabb műveit. Első jelentősebb publikációi 1963-ban jelentek meg, ezeknek témája kétségtelenül a könyv-, könyvtár- és nyomdászat-történet különböző korszakai voltak,^{6,7} de nem több, mint két évvel később már újabb és alapvetően más jellegű területekre is kiterjesztette tevékenységét: az egyetemi oktató-kutató munka, és ezen belül a felsőfokú könyvtárosképzés, ill. az ezekkel kapcsolatos kutatások eredményeit és kihívásait tanulmányozta.^{8,9} Az 1970. év újabb jelentős állomás Fülöp Géza életművében: ekkor jelent meg a *Könyv és a könyvtári kultúra a kapitalizmus időszakában. 1789–1917. c.* műve két kötetben, amely a mai napig meghatározó, pótolhatatlan és egyedülálló forrás, referencia és tankönyv a könyvtárosképzésben és a könyvtártudományi kutatásban.¹⁰ Ugyanebben az évben kollégájával, *Szelle Bélával* egy terjedelmes bibliográfiát publikáltak a könyv-, sajtó- és könyvtári kultúra köréből az 1849–1945. közötti időszakra.¹¹ Ezek tehát egy felettebb ígéretes oktatói-kutatói karrier első gyümölcsei és egyben a további publikációk fő témakörei is. Maradva Fülöp Géza kezdeti, meghatározó kutatási területeinél, megállapítható, hogy egy nagyon-nagyon gazdag pályakép tárul elénk. Kiemelt fontosságot tulajdonít a sajtótörténetnek, amelynek területén jó néhány, mai napig aktuális publikációja jelenik meg, ezek közül számos foglalkozik a magyar sajtó történetével,¹² és rendkívül jelentős az egyetemes sajtótörténet tárgyában írott könyve is.¹³ Természetesen hű marad a nyomdászat-, könyv- és könyvtörténethez és az ezekkel kapcsolatos valamennyi művelődési területhez is.¹⁴ E területen kiemelendő *A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban c.* könyve, amely az Akadémiai Kiadónál jelent meg.¹⁵ Kimagasló eredményt elért kollégáival kapcsolatban is jelentek meg írásai, pl. *Kovács Mátéről*, amit még tárgyalni fogunk tanszékvezetői karrierje kapcsán. Fontosnak tartom a tanszék másik professzoráról, *Kózhalmi Béláról* készült

bibliográfiáját¹⁶ valamint *Haraszthy Gyuláról* szóló írását,¹⁷ amely rövidege ellenére rendkívül fontos igazságokat tartalmaz.

Kovács Máté szellemi örökségében fontos helyet foglalt el a *bibliológia* tudományának hazai művelése. Fülöp Géza sokat tett ennek az örökségnek az ápolásáért, egyrészt az *MTA Bibliológiai Munkacsoportjának* egyik alapítójaként, majd alelnökéként, másrészt a francia kutatók által alapított és vezetett *Association Internationale de Bibliologie* kutatási programjaiban és rendezvényeiben.^{18, 19} Ez a sikersorozat lényegében véve az első magyar-francia bibliológiai kollokviummal²⁰ kezdődött el, amelynek egyik legsikeresebb előadója minden kétséget kizáróan Fülöp Géza volt. Angol nyelven felolvasott tanulmányában azt ismertette pontos adatokkal alátámasztott részletességgel, hogy miként alakult a 18. század végétől az 1980-as évekig a bibliológiai gondolkodás Magyarországon. Az előadás lenyűgöző hatást gyakorolt a külföldi résztvevőkre, elsősorban a francia delegációra. Nem számítottak ugyanis arra, hogy ilyen kiterjedt hagyományokkal és ilyen szabatos tudományossággal kiművelt fogalmi rendszerrel rendelkezik a magyar bibliológiai kutatás. Minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy Fülöp Géza személyes érdeme, hogy Kovács Máté francia műveltségének és bibliológiai kutatásainak ismeretében oly módon tudta bemutatni e téma magyar vonatkozásait, amelynek alapján a kutatási eredményeket a franciák saját kultúrájuk fogalmi rendszerére lefordítva kapták meg, és így az előadás elsöprő sikert aratott. Fülöp Géza sikerének titka tehát az volt, hogy a témáját a francia kultúrtörténet, illetve episztemológia nyelvezetére fordítva adta elő.

A közvetlen sikert hosszú távon gyümölcsöző tudományos együttműködés követte, olyan kiváló helyszíneken tartott kollokviumokkal, mint az *Országos Széchényi Könyvtár*, a *Párizsi Magyar Intézet*, az *Université Denis Diderot de Paris*. A hajdani bizonytalanságok, netán kétkedések után Párizsban kiadott könyvek,²¹

folyóiratok,²² és még Budapesten, az interneten publikált elektronikus szakfolyóirat²³ is bizonyítják, hogy Fülöp Gézának mennyire igaza volt, amikor rendkívül sikeres előadásával és kultúrdiplomáciai tevékenységével óriási mértékben segített bennünket abban, hogy a magyar szakma számára meg lehessen nyerni a francia professzorok és intézmények támogatását.

A szakirodalmi tevékenység áttekintése után még van több olyan – rendkívül fontos – terület, amelyeken Fülöp Géza kimagasló tudományos érdemeket szerzett: ezek különböző tudományszervezési, továbbá oktatás- és kutatásfejlesztési projektek vagy feladatkörök, amelyekről mindenképpen meg kell emlékezni. Az egyetemi vonatkozású oktatás- és kutatásfejlesztésről a tanszékvezetői tevékenységét ismertető fejezetben írunk, a jelen fejezetben azonban mindenképpen ismertetnünk kell az *MTA tudományos minősítési rendszerében*²⁴ szerzett elévülhetetlen érdemeit.

Hazánkban a kilencvenes évekig a tudományos eredmények legmagasabb szintű értékelése nem az egyetemeken, hanem a Magyar Tudományos Akadémián történt. Az Akadémián működő *Tudományos Minősítő Bizottság (TMB)* szervezte és irányította a kandidátusi és akadémiai doktori fokozatok odaítélésére szolgáló eljárásokat. (A kandidátusi és doktori fokozatokat természetesen nem a hivatal, hanem az érintett tudományterületek területén működő, elismert kutatókból álló bizottságok ítélték oda a jelölteknek.)

A fenti szisztéma az ötvenes évek végétől már igen olajozottan működött, de a könyvtáros szakma számára ez a rendszer mégsem volt jónak nevezhető. A könyvtártudományi kutatások ugyanis nem illettek bele az MTA tudományos „osztályozási rendszerébe”, és ezért könyvtártudományban nem lehetett sem kandidátusi, sem akadémiai doktori fokozatot szerezni. Ez mindenképpen súlyos anomáliának és nagy igazságtalanságnak minősítendő.

A fenti rendellenességen először csak úgy próbáltak segíteni, hogy egyes könyvtárosok olyan

tudományszakok területén szereztek maguknak akadémiai tudományos fokozatot, mint pl. a magyar nyelv és irodalom, a történelem, vagy a nyelvészet –, tehát amelyek létjogosultsága beleillett az MTA akkori koncepciójába. Egyre világosabb és sürgetőbb megfogalmazást kapott azonban a könyvtárosok igénye, hogy magát a könyvtárosi teljesítményt ismerje el a Tudományos Minősítő Bizottság, és ne kerülő úton kelljen a könyvtáros-tudósoknak tudományos fokozathoz jutni.

Ennek az igénynek a megvalósításában kiemelkedő szerepet játszott *Rózsa György*, az MTA Könyvtára akkori főigazgatója. Mivel tekintélye és hitele volt az MTA vezetősége és tagsága előtt is, meg tudta őket győzni a könyvtári-információs tudományok fontosságáról, sőt még a könyvtárosok tudományos minősítésének helyénvaló mivoltáról is. Teljes emancipációról azonban végül is nem beszélhetünk. Az a megoldás született ugyanis, hogy minden tudományos fokozatra pályázó könyvtáros esetében egy úgynevezett ad hoc bizottságot alapítottak, amelynek egyik felét könyvtártudomány képviselői adták, a másikat pedig annak a szakterületnek a képviselői képezték, amely szakterületen az adott könyvtár működött.

Ezek az ad hoc bizottságok elképzelhetetlenek voltak Fülöp Géza nélkül, és ha az „oszlopos tag” kifejezés alkalmazására találó példát keresünk, akkor az ő szereplésénél a könyvtárosok akadémiai minősítésében alig találhatunk megfelelőbb esetet. Rendkívül gyümölcsöző tevékenységet fejtett ki az MTA Tudományos Minősítő Bizottságában és ennek méltó befejezése volt az, amikor ő maga kapta meg a legmagasabb megszerezhető akadémiai fokozatot, az akadémiai doktori címet (1995.). Az MTA keretében folytatott tudományszervezési tevékenységének köszönhetően egy sor tudományos társaság fogadta tagjai sorába, így a *Magyar Irodalomtörténeti Társaság*, az *MTA Könyvtörténeti Munkabizottsága*, valamint a *Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság*.

Két alapítvány pedig, amelyek fontos szerepet játszanak a magyar könyv- és könyvtártudományok területén, a *Gróf Mikó Imre Alapítvány*, és a *Kovács-Máté Alapítvány*, kuratóriuma elnökévé választotta.

Fülöp Géza, a tanár és tanszékvezető

Fülöp Géza élete mintegy fél évszázadon át kötődött a legszorosabb szálakkal az *ELTE Bölcsészettudományi Kar Könyvtártudományi Tanszékéhez*. A könyvtáros szakmában talán nincs is olyan kolléga, aki őt személyesen ne ismerte és tisztelte volna, hiszen tanítványainak száma nem százakban, de ezekben mérhető.

Engedtessek meg nekem egy személyes megjegyzés: soha, sehol és semmilyen vonatkozásban, egyetlen tanítványa szájából sem hallottam még egyetlen, akár csak a legenyhébb pejoratív tartalmú megjegyzést vagy célzást Fülöp Gézáról, pedig 1966-ban kezdtem a Tanszékre járni, és huszonegyedik éve tanítok ott teljes állásban.

Kivételesen szép és hosszú pálya adatott meg neki. Mindig nagy lelkiismerettel végezte el mind a Tanszék, mind a könyvtáros szakma által rábízott feladatokat, tanítványaira szétszűrte a varázslatos egyéniségéből áradó tiszta tudást, amelyben a magyar és az egyetemes kultúra legjava ötvöződött. Fülöp Géza bizony, akár a jó esztendő idején, akár pedig a nehéz és sötét korszakok alatt is sok-sok embert tett tisztelőjévé és barátjává, mert nemcsak vigasztalást és reményt adott, de a világ alantas erőivel szemben felvértező erkölcsi tartást is lehetett tőle tanulni.

Kimagasló képességei, kiváló tanulmányi eredményei, tanáraival és iskoláival való kivételes kapcsolatai mind-mind előrevetítették egy nagy formátumú, folytonosan növekvő tisztelettel övezett tanár alakját. A *szentgotthárdi ciszterciek gimnáziumába* járt, s a gimnáziumi évek alatt kellett átvészelnie a második világháborút is. Ezért bizonyos késéssel, csak 1947-ben kezdhetette meg

egyetemi tanulmányait. A *Pázmány Péter Tudományegyetemen* kezdett és 1951-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett magyar, német és könyvtár szakon. (Mint látható, Fülöp Géza egyetemi tanulmányai pontosan az önkényuralmi rendszer kialakulásának éveire estek.) 1951 és 1954 között az MTA kéziratárosa, majd 1954 és 1961 között a Magyar Enciklopédia, továbbá az Akadémiai Kiadó lexikonszerkesztőségének irodalmi szerkesztője volt. Ugyanakkor 1954-től már félállásban előadásokat is tartott az ELTE Könyvtártudományi tanszéken, *Haraszthy Gyula* tanszékvezető felkérésére. Ezt követően 1961-ben került véglegesen és teljes állásban a Tanszékre, adjunktusi beosztásban. Erre a posztra régi főnöke, Kovács Máté hívta meg, aki mint leendő utódját tartotta számon Fülöp Gézát. (Ez a „számontartás” kölcsönössé vált, és egyenes következménye az a gazdag publikációs tevékenység, amelyet Fülöp Géza Kovács Máté működésének szentelt.²⁵)

Mintegy 14 évvel később, 1975-ben védte meg *Közönszervezés és magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban c.* kandidátusi értekezését. 1977-ben nevezték ki docensnek. Egyik prominens munkatársa volt a Könyvtártudományi Tanszék kutatásai alapján készült *A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében* című országosan és nemzetközileg egyaránt elismert forrásgyűjtemény eddig megjelent két kötetének, továbbá irányítója és szerkesztője a 3. kötetnek, amelynek munkálatait sajnós félbeszakította a halála.

Nyolc éven keresztül, *1986 és 1994 között volt a tanszék vezetője.* Ennek az időszaknak a közepén, 1990 és 1993 között, néhai *Szepesváry Tamással* együttműködve nyerték el Magyarországon az egyik első *TEMPUS-pályázat*ot, illetve vitték sikerre a megpályázott projektet. A *TEMPUS-pályázat*nak köszönhetően sikerült az ELTE Könyvtártudományi Tanszéken folyó oktatást a nyugat-európai normáknak megfelelően modernizálni, ennek keretében a Tanszék – a

TEMPUS-támogatásával – korszerű, mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt színvonalas informatikai infrastruktúrát vásárolhatott magának.

Az informatikai infrastruktúrájának a beszerzéséhez közvetlenül kapcsolódott a *Tanszék 1993. évi költözése*, amikor is sikerült önálló, elkülönített épületrészbe költözni és így a réginél minden tekintetben szebb, tágasabb és kedvezőbb környezetben folytatni a munkát. Vége lett tehát a Pesti Barnabás utca negyedik emeletén eltöltött legendás évtizedeknek, ám a múltat visszasíró nosztalgia nem hatalmasodhatott el senkin sem, hiszen az új körülmények minden szempontból annyira kedvezőbbeknek bizonyultak a régieknél, hogy mindenki azonnal megbarátkozott velük. Kerek húsz évvel kandidátúrája után, 1995-ben Fülöp Géza *akadémiai doktori fokozatot* szerzett, értekezésének címe: *Olvasási kultúra és könyvkiadás Magyarországon a felvilágosodás idején és a reformkorban.* A kilencvenes években sok öröm érte, ugyanis munkásságát mind szakmailag, mind hivatalos, állami szinten messzeemenően elismerték. 1991-ben a *Szabó Ervin-émlékérem*, 1997-ben pedig a *Magyar Köztársaság Érdemrend Tiszti Keresztje* kitüntetést vehette át az Országházban.

Hangsúlyozni szeretném, hogy 1998-ban bekövetkezett halála után Fülöp Géza, a tudós és tanár, valamint az irodalom-, könyv- és könyvtártörténet egyik legkiválóbb magyar kutatója hatalmas és maradandó űrt hagyott maga után. Ez az űr nemcsak a Könyvtártudományi Tanszéken, de az egész magyar könyvtárügyben és szakmai életben érezhető, még kerek tíz évvel a halála után is. Mint tanszékvezető – Kovács Mátéhoz hasonlíthatóan – korszakalkotó tevékenységet folytatott az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének történetében, elsősorban azért, mert elidegeníthetetlen és elévülhetetlen érdemeket szerzett az egyetemi könyvtárosképzés modernizálásában és nemzetközi rangra emelésében. „*Tudomány-szervezői és tudománypolitikusi működésével*

*pedig fényes és kitörölhetetlen fejezetet írt a magyar művelődés határon túli történetébe. Kiváló emberi tulajdonságaival, férfias eleganciájával és sugárzó egyéniségével kivívta minden tanítványának szinte szimpátiáját és nagyrabecsülését.*²⁶

Halálát követően emlékkönyvet adott ki tiszteletére az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke, amelyben nagy részletességgel foglalják össze sokoldalú pályáját és két bibliográfiát is közölnek munkásságáról.²⁷ A mű ismertetése jelentős hangsúlyt kapott az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke ötvenéves múltját ünneplő konferencián, sőt, néhány hallgató még részleteket is előadott Fülöp Géza emlékezetére. A megemlékezés megrendezéséért, valamint az emlékkötet kiadásáért és szerkesztéséért nem lehet elégszer köszönetet mondani *Barátné Hajdu Ágnesnek*.

A fentiek alapján tehát megerősítést nyert az az állításunk, hogy Fülöp Géza nevének hallatán természetesen és mindenekelőtt az ELTE Bölcsészettudományi Karának Könyvtártudományi Tanszéke jut mindnyájunk eszébe. Ez teljesen érthető, hiszen élete mintegy fél évszázadon át kötődött ehhez az egyetemhez, és ha belegondolunk, hogy hetvenévesen ment el tőlünk, akkor bizony ez az ötven egyetemi év, hosszúságát tekintve is óriási jelentőségű. Ha ehhez a hosszú időtartamhoz még hozzátesszük azt a hatalmas energiát és tehetséget, amellyel egyetemünkön működött, akkor kivételes és lenyűgöző pályakép tárul elénk. Legtöbbször mint a könyv- és könyvtártörténet egyik legmarkánsabb, enciklopédikus tudással rendelkező magyarországi előadóját ismerik, aki ezt az óriási tudást választékosan gazdag magyarsággal, lebilincselő stílusban és szuggesztív személyes varázs kíséretében közölte tanítványaival.

A könyv- és könyvtörténeti munkássága mellett még természetesen a tanszékvezetői tevékenysége az, amely mindenkinek az eszébe juthat Fülöp Gézáról. Több mint nyolc éven keresztül vezette a Tanszéket 1986 és 1994 között, de

ezen időszak előtt és után is sok esetben töltött be meghatározó szerepet a tanszék életében. Ez a meghatározó szerep elsősorban a tudomány-szervezési és kutatásfejlesztési területeken volt életbevágóan fontos. A fenti okok miatt Fülöp Géza tanszékvezetői tevékenységét nem lehet tehát csupán az 1986-1994 közötti nyolc esztendőre korlátozni, hiszen e periódus előtt, ill. utána is olyan fejlemények alakítása kötődik Fülöp Géza személyéhez, amelynek tárgyalása nélkül nem lehet teljesen világos a tanszékvezetői szerepe sem.

A Tanszék vezetésén és a könyv- és könyvtörténeti iskolateremtésén kívül tehát vannak Fülöp Géza életében olyan – ugyancsak rendkívüli eredményekben gazdag – fejezetek, amelyek nem lehetnek minden tanítványa számára ismertek. Ezeknek a Tanszék vezetésével összefüggő részéről szeretnék most megemlékezni.

A Tudományos Minősítő Bizottságban és *az MTA Bibliológiai Munkabizottság* alelnökéként játszott szerepét, valamint összes egyéb tudományos funkcióit már ismertettük az ezekről szóló fejezetben. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ilyen irányú munkásságai a legszervesebben kötődtek tanszékvezetői tevékenységéhez, erősítve a Tanszék kapcsolati tőkáját, fokozva az ELTE oktató-kutató munkájának teljesítményét.

Nem tárgyaltuk még azonban érdemben és részletekben Fülöp Gézának az 1990–1993 közötti TEMPUS program során kifejtett tevékenységét, amelyről szintén szuperlatívuszokban lehet csak írni.

1990 előtt a Könyvtártudományi Tanszéknek gyakorlatilag nem volt számítógépe. (Volt egy Commodore 64, amelynek monitorját nem képezte más, mint egy szovjet gyártmányú Junoszty típusú fekete-fehér törpeméretű televízió.) Fülöp Gézát rettenetesen bántotta ez a helyzet, és az MTA SZTAKI révén, *Bakonyi Péter* személyes közbenjárásának köszönhetően, sikerült egyszerűbb, átmeneti megoldásokat találnia.

És azután jött a TEMPUS,^{28,29} amely nagyon szerencsésen egybeesett a Múzeum körüti nagyobb, és önálló, szinte intézeti elhelyezést biztosító, a régebbieknél sokkal tágasabb és funkcionálisabb helyiségekbe való átköltözéssel. Ekkor Fülöp Géza, az oktatásfejlesztő tanszékvezető olyan jelentőset alkotott, ami kétségtelenül a Tanszék egész történetének egyik legsikeresebb fejezeteként fog fennmaradni.

Ha a Gutenberg-galaxis keretei között gondolkodunk, akkor Kovács Máté volt az, akinek vezetése alatt a tanszék az ELTE BTK *Pesti Barnabás utcai épületének* negyedik emeletén nemcsak konszolidált és megbecsült pozíciót kapott, de rangos hazai és nemzetközi hírnevet is kivívott magának. *Az elektronikus korszakra* – ráadásul *a rendszerváltás idején* – történő rendkívül sikeres áttérés viszont Fülöp Géza érdeme. Tisztán kell látnunk, hogy a létrejöttén kívül ez volt a Tanszék életében a két legnagyobb, leginkább korszakalkotó történés, amelyekhez hasonló frissebb fejleményként még a *PhD-programunk akkreditációja* (1997-ben ez *Voit Krisztina* érdeme volt) és hazánk EU csatlakozását követően az alap- és mesterszak bevezetése kapcsolhatók.

A tanszéki informatikai infrastruktúra kiépítése és az ehhez kapcsolódó tantervi modernizáció sok elismerést kapott, és ezeknek eredményeit Fülöp Géza is összefoglalta.³⁰ Megjelentek a programban résztvevő magyar és külföldi szakemberek beszámolóit is.³¹ Mindezek a beszámolók, a bennük tükröződő állásfoglalásokkal, véleményekkel ismertek vagy fellelhetők, ezért most nem részletezem ezeket.

Vizsgálni szeretnék egy olyan elismerő véleményt felidézni, amely nyomtatásban nem jelent meg, és így elveszhet mind a jelenlegi szélesebb szakma, mind az utókor számára, pedig nagyon fontosnak tartom. 1994-ben a tanszékünkön oktatott Fulbright-vendégprofesszorként *Christine L. Borgmann*, aki egyébként később az *UCLA (University of California of Los Angeles)* informatikus könyvtáros képzéssel megbízott dékán-

ja lett. Budapesti tartózkodása során gyakran ismételtette, hogy a tanszék géptermeinek felszereltsége megfelelt a jó minősítést kapó amerikai átlagnak, és bizony számos amerikai tanszék nagyon is boldog volna, ha ilyen géptermekekkel rendelkezhetne.³²

Ez is Fülöp Géza érdeme volt. Ő, aki a Gutenberg-galaxis koncepciójában nevelkedett könyvés és könyvtörténész, túl a hatvanon, a rá jellemző fiatalos energiával és nyitottsággal oldotta meg a tanszéknek az információs társadalomhoz és a globális elektronizációhoz való felzárkóztatását.

Összegzés helyett

Lehetetlen egy ilyen nagyszerű pályát, egy ilyen hatalmas életművet egyetlen tanulmány keretében elemezni és ily módon végső következtetéseket levonni. Összegzés helyett tehát csak két gondolatot szeretnék megosztani a Tisztelt Olvasóval.

Fülöp Gézát, mint említettem, Kovács Máté, a tanszékvezető professzor, saját utódjaként tartotta számon. Annak ellenére, hogy Fülöp Géza – teljesen önhibáján kívül – csak vargabetűk sorozata után, 14 évvel Kovács Máté halálát követően kapta meg ezt a posztot, teljes mértékben megfelelt nagy elődje elvárásainak és méltó utódja volt a tanszékvezetői székben, hasonló formátumú tudósként és egyetemi tanárként.

Köszönhette ezt tehetségének, szorgalmának, és annak az állhatatosságnak, amellyel mindenkor hű marad nagy elődjei példamutatásához. Ennek a példamutatásnak a lényegét Fülöp Géza több ízben is megfogalmazta, de talán Haraszthy Gyuláról írt sorai fejezik ki a legtömörebben ennek lényegét: „*Mintául szolgálni, nevelni, tanítani azonban csak az képes, avagy példát, tanítást csak attól fogadnak el mások, akit emberisége, erkölcsi komolysága, illetve szakmai felkészültsége erre alkalmassá tesz, akinek hitele van: emberi és szakmai, tudományos hitele.*”³³

Jegyzetek

1. BARÁTNÉ HAJDU Ágnes: A Fülöp Géza emlékkönyv bemutatása. = Könyvtári Figyelő, 2000. 1–2. sz. 37. p.
2. Ld. <http://harlequin.blogspot.com/2008/07/flp-gzra-emlkeztnk.html>, letöltve: 2008.09.03.
3. Ld. <http://vandorgyules.bdf.hu/>, letöltve: 2008.09.03.
4. Ld. 3. végjegyzetünket.
5. PAPP Margit: Fülöp Géza (1928–1998). Szakdolgozat. Konzulens: Pogány György. Bp. ELTE Tanárképző Főiskola, 2003. 82 p., ill. 12 p.
6. FÜLÖP Géza: A könyv és a könyvtár a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet korában. A felvilágosodástól 1848 márciusáig. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta Fülöp Géza. In: A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig. Összeállította Kovács Máté. Budapest, Gondolat, 1963. 289–590. p.
7. FÜLÖP Géza: A nyomdászat kezdeteitől a felvilágosodás időszakáig. A Habsburg gyarmatosítás kora. 1711–1772. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta Fülöp Géza. In: A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig. Összeállította Kovács Máté. Budapest, Gondolat, 1963. 247–287. p.
8. FÜLÖP Géza: A könyvtárosképzés rendszere. Felsőfokú könyvtárosképzés. In: Könyvtári Minerva. 2. kötet. Szerkesztette Faragó Lászlóné. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, 1965. 179–191. p. (Angol és orosz nyelven is.)
9. FÜLÖP Géza: A könyvtártudományi kutatás helyzete. 1965. = Könyvtári Figyelő, 1965. 5–6.sz. 423–450. p.
10. FÜLÖP Géza: A könyv és a könyvtári kultúra a kapitalizmus időszakában. 1789–1917. 1–2. kötet. Budapest, Tankönyvkiadó, 1970. 291, 84 p.
11. Válogatott bibliográfia a könyv-, sajtó- és könyvtári kultúra köréből. 1849–1945. Összeállította Fülöp Géza és Szelle Béla. In: A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében 1849-től 1945-ig. Összeállította Kovács Máté. Budapest, Gondolat, 1970. 543–706. p.
12. A magyar sajtó története. In: Gallyas Ferenc – Fülöp Géza: Mit kell tudni a világ sajtójáról? Budapest, Kossuth, 1972. 229–250. p.
A sajtó egyetemes fejlődése. In: Gallyas Ferenc – Fülöp Géza: Mit kell tudni a világ sajtójáról? Budapest, Kossuth, 1972. 8–52. p.
Száz esztendeje indult a Magyar Könyvszemle. 1. rész. = Könyvtáros, 1976. 12. sz. 709–712. p.
Száz esztendeje indult a Magyar Könyvszemle. 2. rész. = Könyvtáros, 1977. 1. sz. 10–13. p.
Száz esztendeje indult a Magyar Könyvszemle. 3. rész. = Könyvtáros, 1977. 2. sz. 68–70. p.
13. FÜLÖP Géza: Bevezetés az egyetemes sajtótörténetbe. Budapest, Tankönyvkiadó, 1981. 100 p.
14. FÜLÖP Géza legfontosabb publikációi ezeken a területeken:
Nyomdászat és könyvkultúra az 1848–49-i forradalom és szabadságharc idején. = Magyar Grafika, 1973. 3. sz. 78–86. p.
Nyomdászat és könyvkultúra az 1848–49-i forradalom és szabadságharc idején. In: Ötszáz esztendő. Tizenegy írás a félévezredes magyar nyomdászatról. Szerkesztőbizottság: Haiman György, Klaniczay Tibor, Lengyel Lajos, Szántó Tibor. Budapest, Magyar Helikon, 1974. 78–86. p.
Rácz Pál kéziratosságyűjteménye és Kenézy Pál olvasónaplója a reformkorból. Adalékok a református papság olvasási kultúrájához. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1974. 6. sz. 696–701. p.
A vidéki birtokos nemesség könyvkultúrája a 18–19. század fordulóján. A Skublics-család zalaszentbalázi könyvtára. = Magyar Könyvszemle, 1974. 3–4.sz. 249–261. p.
Olvasásra buzdítás a reformkori sajtóban. = Magyar Könyvszemle, 1975. 3–4. sz. 313–320. p.
Törekvések, tervezetek és egyesületek a köznép művelésére és olvasóvá nevelésére a felvilágosodás idején és a reformkorban. = Magyar Könyvszemle, 1976. 1. sz. 94–102. p.
400 éves a Budai Egyetemi Nyomda. = Helikon, 1977. 4. sz. 428–431. p.
A magyarországi városi könyvtárügy a szegedi Somogyi-könyvtár alapítása előtt és az alapítás idején. = Csongrád Megyei Könyvtáros, 1977. 1–2. sz. 3–8. p.
Könyvnap, könyvhét, ünnepi könyvhét. Ötven esztendő. 1929–1979. Szerkesztette Fülöp Géza. Budapest, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1979. 561. p.
A hazai városi könyvtárügy fejlődése és a szegedi Somogyi-könyvtár. = Csongrád Megyei Könyvtáros, 1983. 3–4. sz. 80–86. p.
„Csín, műizlés, európai szellem és józanul számító üzletesség”. 175 éve született Heckenast Gusztáv. = A Könyv, 1987. 1. sz. 39–54. p.
Olvasók, könyvek, könyvtárak. 1. kötet. A kezdetektől 1848/49-ig. Művelődéstörténeti olvasókönyv 10–18 éveseknek. Budapest, Magyar Médiaepedagógiai Műhely, 1993. 53 fol.
Egyházi könyvtárak művelődési és emberformáló szerepe a magyar történelemben. = Kétszáz éves az Egri Főegyházmezei Könyvtár. 1793–1993. Emlékbeszédek. Szerkesztette Antalóczi Lajos. Eger, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola – Egri Főegyházmezei Könyvtár, 1995. 23–33. p.
Idill a nemesi kúriákban – Napóleon korában. A nemesség

- könyvtári kultúrája. In: *Hogyan éltek elődeink? Fejezetek a magyar művelődés történetéből*. Szerkesztette Hanák Péter. Budapest, Gondolat, 1980. 129–131. p.
- A könyvkultúra a könyvnyomtatás kézműipari időszakában. Gutenbergtől a francia forradalomig. Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 131 p.
- A magyar kultúra és a Duna-medence népeinek szolgálataiban. Beszélgetés Sándor Lászlóval. = *Könyvtáros*, 1980. 2. sz. 75–79. p.
15. FÜLÖP Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978. 290 p.
 16. Kőhalmi Béla bibliográfia. 1895–1984. Szerkesztette és az előszót írta Fülöp Géza. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi Módszertani Központ, 1985. 197 p.
 17. FÜLÖP Géza: Haraszthy Gyula a tanító és példaadó. = *Könyvtári Figyelő*, 1990. 1–2.sz. 13–15. p.
 18. FÜLÖP Géza: L'interprétation de la bibliologie, le développement de la pensée bibliologique en Hongrie. = *Schéma et Schématisation. Revue de Bibliologie*, 1986. 24. no. 66–67. p.
 19. FÜLÖP Géza: Könyvtártudomány és bibliológia. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1996. december. 19–28. p. valamint
FÜLÖP Géza: Könyvtártudomány és bibliológia. = *Könyv és Könyvtár*. XVIII. kötet. Kovács Máté emlékének. Szerkesztette Suppné Tarnay Györgyi. Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, 1997. 41–52. p.
 20. SEBESTYÉN György: Magyar-francia bilaterális bibliológiai kollokvium Budapesten. = *Magyar Tudomány*, 1986. 4. sz. 320–321. p.
 21. Pl. *Nouvelles technologies, modèles sociaux et sciences de l'écrit*. (Sous la direction de Robert Estivals.) Paris, Delegrave, 1996.
 22. *Revue Schéma et Schématisation, Revue de Schématologie et de Bibliologie*, publiée avec le concours du CNRS à partir de 1968, elle l'est depuis les années 1980 avec le concours du Centre National des Lettres, a vonatkozó információit ld. <http://ssb.artemis.jussieu.fr/ssb/re/schemato/rsb.htm> - letöltés 2008.09.04
 23. *Écrit – Hier et Demain*. <http://www.oszk.hu/kiadvany/iras> - letöltés 2008.09.04
 24. Erről a témakörrel részletesebben ld. SEBESTYÉN György: Könyvtártudományi és informatikai PhD-képzés az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi-informatikai tanszékén. *Múlt és jelen. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 2004. 11. sz. 475–483. p.
 25. Ezek közül a legjelentősebbnek tartom: FÜLÖP Géza: Kovács Máté pályája, művelődés- és könyvtárpolitikai tevékenysége. = Kovács Máté emlékkönyv. Szerkesztette Szelle Béla. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1983. 5-16. p.
 26. SEBESTYÉN György: Fülöp Géza. (1928-1998) = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 1998. 8-9. sz. 347. p.
 27. FÜLÖP Géza emlékkönyv. Szerk. Barátné Hajdu Ágnes. Bp. Könyvtártudományi – Informatikai Tanszék, 1999.
 28. FÜLÖP Géza: Információs szakemberek Magyarország számára – a Tempus segítségével Európába. = *Könyvtári Figyelő*, 1993. 4. sz. 561-571. p.
 29. FÜLÖP Géza: Információs szakemberek Magyarország számára – a TEMPUS segítségével Európába. Zárószimpózium. TEMPUS JEP-0297. Szerk. FÜLÖP Géza és LÁDI László. Bp. Könyvtártudományi – Informatikai Tanszék, 1993.
 30. Ld. 28. jegyzetünket
 31. Ld. 29. jegyzetünk
 32. Christine L. Borgman azóta is rendszeres kapcsolatot tart fenn Magyarországgal és az ELTE Könyvtártudományi Tanszékével, melynek keretében vendégül látta Sebestyén György tanszékvezetőt 1999-ben az UCLA-n. Az OSZK Könyvtártudományi Szakkönyvtára beszerezte az ezredfordulón megjelent könyvét: BORGMAN, Christine, L.: *From Gutenberg to the Global Information Infrastructure: access to information in the networked world*. Cambridge, the MIT Press, 2000. Legutolsó alkalommal 2007-ben látogatott el Budapestre, amikor Sebestyén György professzor és más magyar, ill. kelet-európai szakemberek bevonásával külön szekció-programot vezetett a 11th European Conference , ECDL 2007, Budapest keretében - http://www.sztaki.hu/hirek/hirek/newsid/126/2007_szeptember_16_21_koezoett_budapesten_keruel_megrendez.esre_a_11_ecdl_konferencia-1/neste/10/?no_cache=1&cHash=f2cd93bd4d. letöltés: 2008.09.04.
 33. FÜLÖP Géza: Haraszthy Gyula a tanító és a példaadó. = *Könyvtári Figyelő*, 36. 1990. 1–2. sz. 13. p.

